INGLIZ TILI O‘QITISHDA INTERFAOL METODLARNI SAMARALI TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI

Ergasheva Sadoqat Shuxratjonovna
Namangan davlat texnika universiteti 2-son akademik litseyi, “Xorijiy tillar” kafedrasi o’qituvchisi
E-mail: sadoqat.ergasheva.90@gmail.com

Received: 04.10.2025
Revised: 06.10.2025
Accepted: 07.10.2025

Kalit so‘zlar:
interfaol metodlar, ingliz tili, hamkorlik prinsiplari, bumerang, sinkveyn, selfed, ko‘nikma, kompetensiya.

Keywords:
interactive methods, English language, cooperation principles, boomerang, cinquain, selfed, skills, competences.

Ключевые слова:
интерактивные методы, английский язык, принципы сотрудничества, бумеранг, синквейн, selfed, навыки, компетенции.

Annotatsiya

Maqolada ingliz tili ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning samarali jihatlari, ularning talaba ↔ talaba, o‘qituvchi ↔ talaba va talaba ↔ o‘qituvchi hamkorligi prinsiplari asosida tashkil etilishi ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, “Bumerang”, “Sinkveyn” va “SELFED” metodlarining o‘quv jarayonida qo‘llanish mexanizmi, til ko‘nikmalari va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi ahamiyati ochib berilgan. Maqola adabiyotlar sharhi, ilmiy-amaliy kuzatuvlar, xulosalar va tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Abstract

The article analyzes the effectiveness of interactive methods in English language teaching, focusing on the principles of student ↔ student, teacher ↔ student, and student ↔ teacher cooperation. It examines the application mechanisms of “Boomerang,” “Cinquain,” and “SELFED” methods, highlighting their role in developing language skills and communicative competences. The study also includes a literature review, scientific-practical observations, conclusions, and methodological recommendations.

Аннотация

В статье анализируется эффективность использования интерактивных методов в преподавании английского языка, основанных на принципах сотрудничества студент ↔ студент, преподаватель ↔ студент и студент ↔ преподаватель. Рассмотрены механизмы применения методов «Бумеранг», «Синквейн» и «SELFED», их роль в формировании языковых навыков и коммуникативных компетенций. Работа включает обзор литературы, научно-практические наблюдения, выводы и рекомендации.

Kirish: Bugungi globallashuv davrida ingliz tili nafaqat aloqa vositasi, balki xalqaro miqyosda kasbiy faoliyat, ilm-fan va texnologiya tiliga aylanib bormoqda. Shuning uchun ingliz tilini samarali o‘qitish pedagogika oldida dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. An’anaviy ta’lim usullarining cheklanganligi, talabalarning faolligini pasaytirishi va mustaqil fikrlash imkoniyatlarini qisqartirishi sababli interfaol metodlarning o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi.

Interfaol metodlar dars jarayonida talabalarning bevosita ishtirokini ta’minlaydi, hamkorlikda bilim olish, o‘zaro fikr almashish va ijodiy faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada interfaol metodlarni ingliz tili ta’limida qo‘llashning nazariy asoslari, amaliy jihatlari, ko‘nikma va kompetensiyalarni shakllantirishdagi roli chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar sharhi: So‘nggi yillarda ingliz tili o‘qitish metodikasida interfaol yondashuvlar keng tadqiq qilinmoqda. J. Scrivener o‘z asarida talabalarning faolligini oshirishda guruhiy faoliyatning o‘rni katta ekanini ta’kidlagan. H.Douglas Brown esa interfaol metodlar til ko‘nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qilishini isbotlagan. [1] O‘zbekistonlik olimlardan Sh. Qodirov va G.Karimova ingliz tili o‘qitishda “Bumerang” va “Sinkveyn” metodlarining samaradorligi haqida ilmiy izlanishlar olib borgan. [2], [3] S.Otamirzayev mustaqil ta’limga va refleksiyaga asoslangan “Selfed” metodini taklif etgan. [5], [7], [8]

Ushbu ilmiy manbalar maqolada ilgari surilgan g‘oyalarni qo‘llab-quvvatlaydi va o‘quv jarayonini samarali tashkil etishda interfaol metodlarning o‘rni beqiyos ekanini ko‘rsatadi. [4]

“Interfaol” atamasi lotin tilidan olingan bo‘lib, *inter* – “o‘zaro” va *actio* – “harakat” degan ma’noni anglatadi. To‘liq tarjima qilganda, **“o‘zaro ta’sir”** degan mazmunni bildiradi. Ta’lim jarayonida interfaol metodlar: o‘qituvchi va talaba, talaba va talaba, talaba va o‘qituvchi o‘rtasida faol **muloqot, hamkorlik va ta’sirchan aloqani** ta’minlaydi. [1]

Interfaollikning mohiyati shundaki an’anaviy darslarda bilim asosan o‘qituvchidan talabaga **bir yo‘nalishda** uzatiladi. Talaba passiv tinglovchi sifatida qatnashadi. Interfaol metodlarda esa bilim **ikki tomonlama** oqimda shakllanadi – talaba ham bilim oluvchi, ham bilim yaratuvchi, hamkorlik qiluvchi subyektga aylanadi.

Interfaol metodlarning asosiy xususiyatlari: faollik – talaba dars jarayonida faol ishtirok etadi, savol beradi, javob beradi, izohlaydi. **Hamkorlik** – guruhda, juftlikda ishlash orqali umumiy yechim topishga o‘rganadi. **O‘zaro ta’sir** – o‘quvchilarning bir-biriga fikr bildirishlari, tahlil va baholash faoliyati kuchayadi. **Ijodkorlik** – talabalar mustaqil fikr bildiradi, yangi g‘oyalar ishlab chiqadi. **Amaliy ahamiyati** Talabalar o‘z bilimlarini faqat eslab qolmaydi, balki amaliyotda qo‘llaydi. Til o‘rganishda muloqot ko‘nikmalari tez shakllanadi. Mustaqil fikrlash, tanqidiy

yondashuv va muammoli vaziyatni hal qilish qobiliyatlari rivojlanadi. O‘quv jarayonida motivatsiya oshadi, dars qiziqarli va samarali bo‘ladi. [2], [3], [5]

Asosiy prinsiplar: Interfaol metodlarni samarali tashkil etishda quyidagi prinsiplar muhim o‘rin tutadi:

1-rasm. Interfaol metodlarni asosiy prinsiplari.

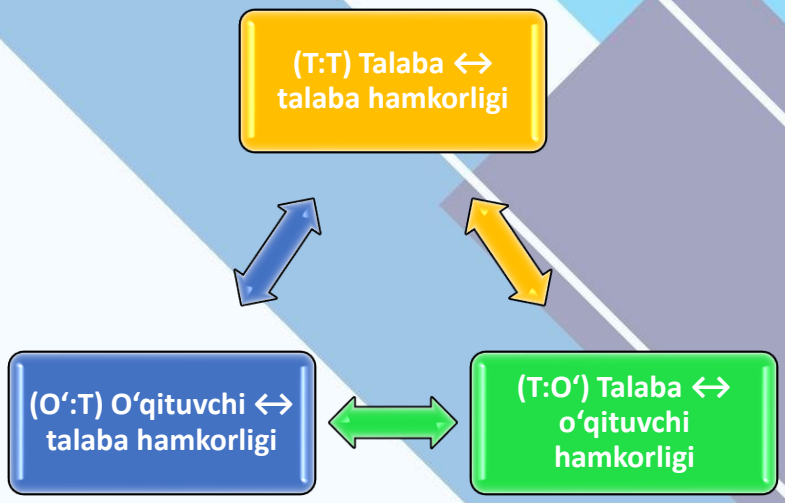

1. (T:T) Talaba ↔ talaba hamkorligi – o‘zaro fikr almashish, jamoaviy qaror qabul qilish. Bu metod ingliz tili o‘qitishda muloqot va savol-javob faoliyatini kuchaytiradi. Jarayon quyidagicha tashkil etiladi: o‘qituvchi bir savol beradi, masalan: *“What do you usually do after school?”* – birinchi talaba javob beradi va keyingi talabaga boshqa savol yo‘naltiradi. Shu tarzda barcha talabalar jarayonga jalb etiladi. Bu jarayon bilim almashinuvi, o‘zaro tanqidiy fikrlash va muloqot ko‘nikmalarini shakllantiradi. [1], [2] Ingliz tili darsida ushbu metod dialoglarni mashq qilish, so‘z boyligini oshirish va talaffuzni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. [1]

Muloqot va savol-javob zanjiri metodining ingliz tili darslarida qo‘llanilishi: Siz tasvirlagan metod “Chain Question-Answer” yoki “Question Chain” deb nomlanadi va u kommunikativ yondashuvning (Communicative Language Teaching - CLT) asosiy usullaridan biridir. Uning samaradorligi nafaqat har bir talabani faollashtirishda, balki butun sinfni dinamik va oldindan aytib bo‘lmaydigan (unpredictable) muhitga olib chiqishidadir.

Metodning asosiy afzalliklari va kengaytirilgan maqsadlari:

1. Har tomonlama Faollik: Bu metod nafaqat gapirish, balki tinglash ko‘nikmasini ham keskin rivojlantiradi. Talaba nafaqat o‘z javobini tayyorlaydi, balki oldingi sherigining javobini diqqat bilan tinglashi kerak, chunki keyingi savol ko‘pincha oldingi javobga asoslanadi. Bu “faol tinglash” (active listening) ko‘nikmasini shakllantiradi.
2. Spontanlik va Moslashuvchanlik: Dastlabki savol oddiy bo‘lsa-da, zanjir davom etar ekan, savollar va javoblar to‘satdan va qiziqarli yo‘nalishlarga burilishi

mumkin. Bu talabalarni oldindan tayyorlangan javoblarni aytish emas, balki tez fikrlash va real vaqtda (real-time) javob berishga majbur qiladi. Bu haqiqiy hayotiy muloqotga eng yaqin mashq turidir.

3. Individual Yondashuv va Differensiasiya: O‘qituvchi boshlang‘ich savolni har xil murakkablikda berish orqali turli darajadagi talabalarga moslashadi. Kuchliroq talabalarga murakkabroq savollar yo‘naltirish mumkin (“What would you have done if you hadn’t done that?” – Type 3 Conditional). Shuningdek, talabalarning bir-biriga beradigan savollari ularning o‘z qiziqishlarini aks ettiradi, bu esa javob beruvchini yanada qiziqarli va shaxsiy javob berishga undaydi.

4. Grammatika va leksikani tabiiy o‘zlashtirish[1;3]: talabalar grammatik qoidalarni quruq o‘rganish o‘rniga, ularni muloqot jarayonida, kontekstda qo‘llaydilar. Masalan, birinchi talaba “I usually play football” deb Present Simple da javob beradi. Keyingi talaba “Why do you like playing football?” deb so‘raydi, ya’ni u ham Present Simple dan foydalanadi, lekin bu erda “do” yordamchi fe’li qo‘llaniladi. Bu grammatikani ongsiz holda va tabiiy o‘rganish imkonini beradi.

O‘qituvchi uchun amaliy maslahatlar va variantlar:

- To‘g‘ri yo‘l ko‘rsatish: boshlang‘ich savolni aniq va ochiq berish kerak. Masalan: “Let’s start a chain about our future plans. I’ll begin: Sarvar, what do you want to be when you grow up?”
- Qiyinchilik darajasini bosqichma-bosqich oshirish: darsning boshida oddiyroq mavzular (daily routines, hobbies) bilan boshlanib, keyin murakkabroq mavzular (environmental issues, personal dreams) ga o‘tish mumkin.
- Xatolarga aralashush usuli: jarayon davomida talabalar grammatik yoki leksik xatolarga yo‘l qo‘yishi mumkin. O‘qituvchi darhol javobni to‘xtatib, tuzatishga urinmasligi kerak. Bu ularning ishonchini tushirib, muloqot oqimini buzadi. Buning o‘rniga, o‘qituvchi har bir 3-4 ta savol-javobdan so‘ng, umumiy xatolarni yig‘ib, sinf oldida anonym tarzda (“I heard someone say ‘I goed’… but how should we say it correctly?”) tuzatishi va tushuntirishi samaraliroq bo‘ladi.
- Variatsiyalar va o‘yinlar:
  - Mavzu berish: “Let’s talk only about movies” deb mavzu berish mumkin.
  - Grammatik cheklov: “Let’s use only Past Simple tense in our questions and answers.”
  - “Qiziq savol” tanlovi: dars oxirida sinf eng qiziqarli savol qaysi bo‘lganini ovoz berishi mumkin.
  - O‘qituvchi ham talabalar qatoriga qo‘shilib, navbat bilan savol berishi va javob berishi mumkin. Bu psixologik bog‘lanishni yaxshilaydi.
  - Guruhga bo‘lish: katta sinflarda bir nechta zanjirlarni parallel ravishda 2-3 kishilik guruhlarda ishlatish mumkin. [2], [3], [4]

2. (O‘:T) O‘qituvchi ↔ talaba hamkorligi – o‘qituvchining yo‘naltiruvchi va tashkilotchi rolini ta’minlash. “Sinkveyn” usuli ingliz tilida yangi mavzuni qisqa

va mazmunli ifodalashga yordam beradi. Masalan, “Friendship” mavzusi bo‘yicha quyidagi amalga oshiriladi: [3]

1 – Friendship
2 – Honest, loyal
3 – Helping, supporting, sharing
4 – Friends always help each other
5 – Trust

Bu jarayonda o‘qituvchi yo‘naltiruvchi va tashkilotchi rolida bo‘ladi, talaba esa ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Ingliz tili ta’limida talabalardan ma’lum bir so‘z yoki ibora asosida sinkveyn tuzish talab etiladi. Bu metod ijodkorlikni, leksik birliklardan samarali foydalanishni va yozma nutqni rivojlantiradi. [2], [3]

Sinkveyn nima?

Sinkveyn (inglizcha: *Cinquain*) – bu besh qatordan iborat, qisqa va tarkibiy jihatdan qat’iy shaklga ega bo‘lgan she’riy shakl. Ta’limda u mavzuni yoritish, muhokama qilish va o‘zlashtirishning o‘quv-usuli sifatida qo‘llaniladi. Unga ko‘ra, har bir qator o‘ziga xos talablarga amal qiladi:

1. **Birinchi qator: bitta so‘z** (mavzu yoki ob’ektning nomi, odatda ot). *Masalan: Friendship.*
2. **Ikkinchi qator: ikkita so‘z** (mavzuning sifatlari yoki xususiyatlari, odatda sifatlar). *Masalan: Honest, loyal.*
3. **Uchinchi qator: uchta so‘z** (mavzuning harakatlari, odatda fe’llar yoki harakatni ifodalovchi so‘zlar). *Masalan: Helping, supporting, sharing.*
4. **To‘rtinchi qator: to‘rtta so‘zdan iborat fikra** (mavzuga bo‘lgan shaxsiy munosabat, chuqurroq tushuncha yoki uning mohiyati). *Masalan: Friends always help each other.*
5. **Beshinchi qator: bitta so‘z** (mavzuning mohiyatini ifodalovchi xulosa, sinonim yoki assotsiatsiya). *Masalan: Trust.* [3]

O‘qituvchining yo‘naltiruvchi va tashkilotchi rolining kengaytmasi:

O‘qituvchining roli bu erda faqat topshiriq berishdan iborat emas, balki butun jarayonni sinf darajasiga, mavzuning murakkabligiga va talabalarning ehtiyojlariga moslab tashkil etishdir.

1. **Bosqichma-bosqich yo‘l ko‘rsatish (scaffolding):**
   - **Namuna ko‘rsatish:** O‘qituvchi dastlab mavzuga oid yangi so‘zlarni (adjective, verb) taqdim etadi va ularni birgalikda ishlatishni o‘rganishadi. Keyin butun bir sinkveynni butun sinf bilan birgalikda, masalan, doskada yozishadi.
   - **Guruhlarda ishlash:** Talabalarni kichik guruhlarga ajratib, ularga bir xil yoki turli mavzular (masalan, "Family", "Nature", "Courage") berishi mumkin. Bu o‘zaro hamkorlik va fikrlarni almashishni rivojlantiradi.
   - **Individual ishlash:** Keyingi bosqichda har bir talaba o‘zi tanlagan yoki o‘qituvchi tomonidan berilgan mavzu bo‘yicha mustaqil ravishda sinkveyn yozadi. [2], [3], [5]

2. **Differencesiasiya (farqlashtirilgan yondashuv):**

- **Qiyinchilik darajasini moslash:** Kuchsizroq talabalar uchun so‘zlar ro‘yxati (word bank) taqdim etish mumkin. Masalan, "Friendship" uchun sifatlar ro‘yxati (honest, kind, loyal, supportive) yoki fe’llar ro‘yxati (help, trust, share, care). Kuchliroq talabalar uchun esa mavzuni murakkablashtirish mumkin (masalan, "Globalization", "Artificial Intelligence").

3. **Tahlil va muhokama qilish:**

- O‘qituvchi talabalarning tayyor ishlarini taqdim etishga va ularni muhokama qilishga imkon yaratadi. “Nima uchun siz bu sifatni tanladingiz?”, “Bu fikra nimani anglatadi?” kabi savollar bilan ularning fikrlash jarayonini ochib beradi. Bu bosqich sankveynning eng muhim qismi hisoblanadi.

Usulning ta’limdagi afzalliklari:

- **Leksikani boyitish:** Talabalar yangi so‘zlar (ayniqsa sifatlar va fe’llar) ni o‘rganish va ularni mazmunli kontekstda qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘lishadi. [1], [2]
- **Grammatikani mustahkamlash:** Ular so‘z turkumlari (ot, sifat, fe’l) va ularning grammatik jihatdan to‘g‘ri qo‘llanilishi bilan ishlaydilar. [1]
- **Yozma nutqni rivojlantirish:** Qisqa, ammo chuqur mazmunli matn yaratish talabalariga yozuv ko‘nikmalarini rivojlantiradi. [3]
- **Ijodkorlik va tanqidiy fikrlash:** Talabalarga mavzuni tahlil qilish, uning asosiy xususiyatlarini ajratib olish va bitta so‘zda xulosa qilish kabi murakkab ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi. [3]
- **Mavzuni chuqur o‘zlashtirish:** Sinkveyn yozish jarayoni talabalarni mavzuni tahlil qilishga, unga shaxsiy munosabat bildirishga va mohiyatini tushunishga undaydi. [3]

Namunalar turli mavzularda:

- **Mavzu: "Mother"**

1. Mother
2. Caring, kind
3. Loving, teaching, guiding
4. Love is always there.
5. Family

- **Mavzu: "English"**

1. English
2. Global, important
3. Connecting, communicating, learning
4. It opens new opportunities.
5. Language

3. (T:O‘) Talaba ↔ o‘qituvchi hamkorligi – teskari aloqa orqali bilimlarni mustahkamlash va rivojlantirish. SELFED metodi ingliz tili o‘rganishda talabaning refleksiv va metakognitiv qobiliyatlarini rivojlantiradi. [6], [7], [8] Uning bosqichlari quyidagicha qo‘llanadi:

Self – talaba mavzu bo‘yicha o‘z bilimini baholaydi.

Evaluate – yangi so‘z va iboralarni qay darajada o‘zlashtirganini tahlil qiladi.
Learn – yangi bilimlarni mustahkamlaydi.
Formulate – o‘z fikrini ingliz tilida ifodalaydi.
Express – suhbat va yozma topshiriqlarda erkin qo‘llaydi.
Develop – kelgusi bosqich uchun shaxsiy reja tuzadi.

“SELFED” – Self Evaluation and Feedback metodidir. Talabalar o‘z bilimlarini mustaqil tahlil qiladi, kamchiliklarini ko‘radi va o‘z-o‘ziga baho beradi. [6], [7] Ingliz tili darsida bu metod yozma ishlar va tarjimalarni baholashda samarali qo‘llaniladi. [8]

Mazkur prinsiplar asosida interfaol metodlar nafaqat o‘qituvchi faoliyatini yengillashtiradi, balki talabalarning mustaqil fikrlashini, ijodkorligini va hamkorlikdagi faoliyatini rivojlantiradi.

SELFED Metodi: Talabani Ta'lim Jarayonining Markaziga Qo‘yish

Bu metod talabani faqat bilim oluvchi emas, balki o‘z ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi, tashkilotchisi va baholovchisiga aylantiradi. [7] O‘qituvchining roli bu erda bilim "tashuvchi"dan ko‘ra, yo‘l ko‘rsatuvchi, maslahatchi va resurs provayderiga o‘tadi. [6]

Har Bir bosqichning kengaytirilgan tavsifi va amaliy qo‘llanilishi:

1. **SELF (o‘zini baholash):**
   - **Nima?** Talaba mavzu (masalan, "Present Perfect Tense") bilan tanishishdan oldin o‘zining dastlabki bilim darajasini aniqlaydi. [7] Bu "Men bu haqda nimalarni bilaman?", "Qaysi tushunchalar menga noaniq?" degan savollarga javob berishdir.
   - **Qanday?** O‘qituvchi "KWL" (Know, Want to know, Learned) jadvalining birinchi ustunini to‘ldirishni so‘rashi mumkin. Yoki oddiygina so‘rovnoma: "Mening Present Perfect bo‘yicha bilim darajam: 1 dan 10 gacha ___ ball."
2. **EVALUATE (tahlil qilish):**
   - **Nima?** Dars yoki mashg‘ulotlardan so‘ng, talaba o‘zlashtirilgan yangi leksika, grammatika qoidasi yoki nutqiy ko‘nikmalarni qay darajada egallaganini tahlil qiladi. [6]
   - **Qanday?** O‘qituvchi "O‘z-o‘zini Baholash Varag‘i" (Self-Assessment Sheet) taqdim etishi mumkin. Unda: "Men quyidagi so‘zlarni ishlata olaman: always, never, since, for...", "Men Present Perfect va Past Simple farqini tushunaman" kabi bandlar bo‘ladi. Talaba "Xa", "Yo‘q" yoki "Qisman" deb belgilaydi.
3. **LEARN (mustahkamlash):**
   - **Nima?** Tahlil asosida talaba o‘zi uchun zaif his qilgan joylarni qayta ko‘rib chiqadi va mustahkamlaydi. Bu bosqich shaxsiylashtirilgan bo‘lib, har bir talaba o‘ziga kerakli narsa ustida ishlaydi. [6]

- **Qanday?** O‘qituvchi turli manbalarni (qo‘llanma betlari, onlayn testlar, qo‘shimcha mashqlar, videolar) taqdim etadi. Talaba o‘zi kamchilik ko‘rgan joyini mustahkamlash uchun kerakli manbalarga murojaat qiladi.

4. **FORMULATE (fikrni shakllantirish):**
   - **Nima?** Mustahkamlangan bilimni sinovdan o‘tkazish – yangi o‘rganilgan tuzilmalar yordanida o‘z fikrini shakllantirish va ifodalash. [7]
   - **Qanday?** Bu bosqichda juftlik yoki kichik guruhlarda suhbatlashish, qisqa insho yozish, o‘z fikrini asotlab berish kabi vazifalar bera oladi. Masalan: "Present Perfect yordamida o‘tmishdagi tajrangiz haqida gapiring."
5. **EXPRESS (erkin qo‘llash):**
   - **Nima?** Bilimni real yoki realga o‘xshash vaziyatlarda, nazorat qilinmayotgan sharoitda qo‘llash. Bu erkin nutq yoki yozma ijod darajasi. [8]
   - **Qanday?** Loyiha asosidagi ish, munozara, debat, prezentatsiya tayyorlash kabi murakkabroq topshiriqlar. Maqsad – tilda o‘zini ifoda etishning tabiiyligiga erishish.
6. **DEVELOP (rivojlantirish – shaxsiy reja):**
   - **Nima?** Butun jarayonni yakunlab, kelgusi o‘quv oldindan ko‘rish va shaxsiy o‘quv rejasini ishlab chiqish. "Endi nima?", "Menga yana nima kerak?" savollariga javob. [8]
   - **Qanday?** "Keyingi darsda/dasta da men ... ni o‘rganishni xohlayman" yoki "Menga ... mavzusini yana bir bor tushuntirib berishingiz kerak" kabi fikrlarni bildirish. Bu "KWL" jadvalining "Learned" (o‘rganilgan narsa) va "Want to know" (bilishni xohlaydigan narsa) qismlarini yangilash orqali amalga oshirilishi mumkin.

O‘qituvchi uchun amaliy maslahatlar:

- **Doimiy va tizimli qo‘llash:** SELFED faqat bir marta qo‘llanadigan usul emas, balki har bir yangi mavzu yoki modul oxirida qayta-qayta qo‘llanadigan doimiy amaliyot bo‘lishi kerak. [6]
- **Turli formatlardan foydalanish:** O‘zini baholash har doim yozma bo‘lishi shart emas. [7] Bu suhbat, audio yorliq yozish, yuz ifodasi bilan kayfiyatni ko‘rsatish (smayliklar) kabi ko‘rinishlarda ham bo‘lishi mumkin.
- **Xavfsiz muhit yaratish:** Talabalar kamchiliklarini ochiq tan olishlari uchun ular xato qilishdan qo‘rqmasliklari kerak. [4] O‘qituvchi shuni tushuntirishi lozimki, bu baho berish emas, balki o‘sish uchun imkoniyatdir.
- **Teskari aloqani to‘plash va javob berish:** O‘qituvchi talabalarning o‘zini baholash varag‘larini tahlil qiladi va keyingi darslarni ularning ehtiyojlariga moslashtiradi. Agar ko‘pchilik bir xil muammoga duch kelsa, bu mavzuni qayta o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi. [2], [6]

2-rasm. Ko‘nikma va kompetensiyalarni rivojlantirish.

Xulosa: O‘quv jarayonida interaktiv metodlar – Bumerang, Sinkveyn va SELFED – talabalarning bilim olish jarayonini faollashtiruvchi, mustaqil fikrlash va muloqot kompetensiyalarini rivojlantiruvchi samarali vositalardan biridir. Ushbu metodlar nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, interaktiv metodlarning qo‘llanilishi zamonaviy ta’lim jarayonini yanada samarali qiladi, talabalarda **nazariy bilim + amaliy ko‘nikma + kasbiy kompetensiya** uyg‘unligini shakllantiradi. Shu bois, ularni ingliz tili o‘qitish jarayoniga tizimli va metodik asoslangan holda joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: interaktiv metodlar – zamonaviy til ta’limining didaktik asosi

O‘quv jarayonida “Bumerang” (Savol-Javob Zanjiri) [2], “Sinkveyn” [3] va “SELFED” [7], [8] kabi interaktiv metodlarning o‘rni va ahamiyati nafaqat talabalarni faollashtirish bilan chegaralanmaydi. Ular zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv asosida tilni o‘qitish va o‘rganishning butun falsafasini o‘zgartiradigan kuchli pedagogik vositalardir. Ushbu metodlarni qo‘llash orqali ta’lim jarayoni an’anaviy “o‘qituvchi – bilim manbai, talaba – passiv qabul qiluvchi” modelidan chiqib, “o‘qituvchi – yo‘l ko‘rsatuvchi maslahatchi, talaba – faol izlanuvchi va ijodkor” modeliga muvaffaqiyatli o‘tadi. [1], [4]

Ushbu metodlarning integrativ afzalliklari:

1. **Kompleks kompetensiyalarni shakllantirish:** Ushbu usullar bir vaqtning o‘zida bir nechta ko‘nikmalarni rivojlantiradi:
   - **Nutqiy ko‘nikma:** “Bumerang” va “Sinkveyn” og‘zaki nutqni, “SELFED” esa yozma nutqni rivojlantiradi.
   - **Ijtimoiy-intellektual ko‘nikma:** “Bumerang” orqali jamoada ishlash, tinglash, munosabatda bo‘lish; “Sinkveyn” orqali tahlil qilish, saralash, xulosa

chiqarish; “SELFED” orqali o‘zini o‘zi boshqarish va rejalashtirish ko‘nikmalari shakllanadi.

- **Shaxsiy kompentensiya:** Talabalarning mustaqilligi, mas’uliyati, ishonchi oshadi, shaxsiy va kasbiy o‘sishga intilishlari kuchayadi.

2. **Ta’limning shaxsiylashtirilishi:** Har xil darajadagi talabalarga erishish imkonini beradi. “Sinkveyn” oddiy va murakkab variantda, “SELFED” har bir talabaning o‘z sur’ati va ehtiyojlari asosida ishlaydi. O‘qituvchi bu jarayonlarni kuzatib, har bir talabaning rivojlanish dinamikasini aniq ko‘radi va individual yondashish imkoniyatiga ega bo‘ladi.
3. **Metata’limga yo‘naltirilganlik:** Ayniqsa, “SELFED” metodi talabaga nafaqat ingliz tilini, balki **qanday qilib samarali o‘rganish kerakligini** o‘rgatadi. Bu ko‘nikma uni nafaqat maktabda, balki butun hayoti davomida boshqa sohalarni o‘zlashtirishda muvaffaqiyatli qiladi.

Zamonaviy ta’lim tizimidagi o‘rni:

– Ushbu metodlarning qo‘llanilishi zamonaviy ta’limning asosiy talabi **nazariy bilim + amaliy ko‘nikma + kasbiy kompetensiya** uyg‘unligini butunlay amalga oshiradi:

- **Nazariy bilim** (grammatika qoidalari, so‘z boyligi) faol muloqot va mustahkamlash jarayonida o‘zining amaliy qo‘llanilish topadi.
- **Amaliy ko‘nikma** (nutq, yozuv, tinglash) doimiy va mazmunli mashq qilinadi, shu bilan birga tanqidiy fikrlash kabi universal ko‘nikmalar bilan boyitiladi.
- **Kasbiy kompetensiya** (jamoada ishlash, vaziyatni tahlil qilish, mas’uliyatli qaror qabul qilish, o‘z rivojini rejalashtirish) esa ushbu metodlarning tabiiy va ajralmas mahsuli hisoblanadi.

Yakuniycha fikr:

Shuning uchun, ingliz tili o‘qituvchilari uchun ushbu interaktiv metodlarni o‘rganish va ularni o‘quv jarayoniga nafaqat **tizimli**, balki **integratsion** tarzda joriy etish – ya’ni ularni bir-biri bilan va boshqa pedagogik texnologiyalar (loyiha usuli, aqliy xarita, roleplay) bilan uyg‘unlashtirib qo‘llash mutlaqo zarurdir. Bu esa, o‘z navbatida, til darslarini oddiy mashg‘ulotlardan chiqarib, kreativ, istiqbolli va talabalar uchun haqiqiy qiziqarli bo‘lgan, ularning shaxsiy va kasbiy salohiyatini ochib beradigan faoliyat markaziga aylantiradi. Natijada, ta’lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi va biz kelajakning faol, mustaqil fikrlovchi va kompetent fuqarolarini tayyorlashdagi asosiy vazifamizni bajaramiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Richards, J. C., & Rodgers, T. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
2. Qodirov, Sh. (2019). “Ingliz tili o‘qitishda interfaol metodlarning o‘rni”. Toshkent: TDPU nashriyoti.
3. Karimova, G. (2021). “Sinkveyn metodining til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi roli”. Ta’lim innovatsiyalari jurnali, №4.

4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi (2022). Ingliz tili ta’lim konsepsiyasi. Toshkent.
5. Otamirzayev S.O. “Professional ta’lim o‘quvchilarining kimyo faniga doir amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ilmiy-pedagogik muammolar va ularni bartaraf etish usullari”. Ta’lim, fan va innovatsiya manaviy-marifiy, ilmiy-uslubiy jurnal. № 3. 2023 yil
6. Ergashev B.B., Otamirzayev S.O. Professional ta’lim tizimi o‘quvchilarini kimyo faniga oid kompetensiyalarini rivojlantirish usullari. Xalq ta’limi ilmiy-metodik jurnali. № 6, 2022 yil.
7. Otamirzayev S.O. “Selfed” metodi qo‘llash orqali professional ta’lim o‘quvchilarini amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish. “Aholi farovonligini oshirishda yoshlar va xotin-qizlarni tadbirkorlik savodxonligini oshirish” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to'plami. T.: 2023-yil, 27-sentyabr, 174 bet.
8. Otamirzayev S.O., Ergasheva R.B. Qurilish va ta’lim ilmiy jurnali. Bilim, ko‘nikma. malaka, kompetensiya va kompetenlikni rivojlanishida “Selfed” metodini o‘rni. Qurilish va ta’lim ilmiy jurnali 2-son 2025.